

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 187/2024-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **ALFEX, a.s.**, Zvolenská cesta 5, Banská Bystrica, IČO 36 035 947, právne zastúpenej JUDr. Lubomírom Messingerom, advokátom, Kollárova 43, Banská Bystrica, proti uzneseniu Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 60Cb/129/2020 z 12. októbra 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 60Cb/129/2020 z 12. októbra 2023 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 60Cb/129/2020 z 12. októbra 2023 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Okresnému súdu Banská Bystrica na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Banská Bystrica **j e p o v i n n ý** sťažovateľke nahradiť trovy konania **530,86 eur** a zaplatiť ich jej právnenému zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 21. decembra 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v záhlaví označeným uznesením okresného súdu. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Zároveň žiada, aby jej ústavný súd priznal náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že uznesením okresného súdu č. k. 60Cb/129/2020-885 z 2. februára 2023 vydaným vyšším súdnym úradníkom bola sťažovateľka zaviazaná zaplatiť žalovanému (zúčastnenej osobe) trovy konania 342,40 eur spočívajúce vo zvyšku zaplateného preddavku, ktorý bol použitý na výplatu znalečného, trovy prvostupňového konania 12 838,03 eur, trovy odvolacieho a dovolacieho konania 7 084,74 eur (výrok I), sťažovateľke bola uložená povinnosť zaplatiť 155,52 eur Slovenskej republike (výrok II), žalovaný bol zaviazaný zaplatiť 15,34 eur Slovenskej republike (výrok III), sťažovateľke bol vrátený poplatok zložený na náhradu nákladov v konaní v sume 213,10 eur a v tejto súvislosti bola učtáreň okresného súdu zaviazaná túto sumu vrátiť v lehote 15 dní od právoplatnosti uznesenia vyššieho súdneho úradníka (výroky IV a V), sťažovateľke bol vrátený súdny poplatok 6 952 eur a v tejto súvislosti Slovenská pošta bola požiadaná o vrátenie tejto sumy v lehote 30 dní od doručenia právoplatného uznesenia vyššieho súdneho úradníka (výroky VI a VII). Proti výroku I uznesenia vyššieho súdneho úradníka sťažovateľka podala sťažnosť, ktorú sudkyňa zamietla napadnutým uznesením.

3. Uznesením ústavného súdu č. k. III. ÚS 187/2024-18 z 26. marca 2024 bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka tvrdí, že pri rozhodovaní o priznaní náhrady trov konania podľa § 251 a § 255 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) len všeobecný súd je povinný skúmať účelnosť vynaložených trov konania uplatnených úspešnou stranou sporu. Účelnosť je vlastnosť procesu spočívajúca v sledovaní cieľa a nachádza svoju opodstatnenosť vtedy, ak vychádza zo zákonných dôvodov a neprekračuje ich medze. Je preto potrebné rozlišovať medzi právom účastníka konania na právnu pomoc a nárokom na náhradu trov konania za poskytnutú právnu pomoc. Trovy konania potrebné na účelné vynaloženie alebo na ochranu práv sa však nemôžu posudzovať ako celok, aj keď účastník má právo na náhradu trov konania, pretože každý nárok treba posudzovať samostatne (porovnaj IV. ÚS 12/2019).

5. Náhradu trov konania za poradu s klientom možno úspešnej strane sporu priznať, iba ak táto bola účelným úkonom právnej služby. V rámci prípravy a prevzatia zastúpenia je zahrnutá aj konzultácia s klientom týkajúca sa skutkových a právnych okolností prípadu. Ďalšie porady s klientom sú účelné iba za situácie, ak v konaní dôjde k mimoriadnym okolnostiam, ktoré si advokát a klient potrebujú ozrejmiť a prekonzultovať. Vysvetlenie základných procesných inštitútov je pritom možné uskutočniť v rámci prvej porady s klientom, pričom na informovanie sa klienta o konaní nie je nevyhnutné uskutočniť poradu s jeho advokátom. Navyše, advokát dokáže posúdiť potrebný postup v konaní a z tohto dôvodu mu bolo žalovaným ako laikom udelené splnomocnenie na zastupovanie v konaní. Ak si žalovaný pre účely informovania sa o stave konania vyžiadal poradu so svojím advokátom, je potrebné, aby sám znášal jej náklady. Vo vyčíslení trov konania si žalovaný uplatnil aj odmenu za porady s advokátom, ktoré boli vykonané v odvolacom a dovolacom konaní. Sťažovateľke nie je zrejmé, čo bolo obsahom týchto porád. V rámci odvolacieho a dovolacieho konania porada s advokátom bola úplne zbytočná a nemala žiaden vplyv na právne posúdenie veci. Podľa názoru sťažovateľky neboli preto tieto porady s advokátom účelné a pre odvolacie a dovolacie konanie nevyhnutné.

6. Okresnému súdu postačilo len všeobecné vyhlásenie advokáta žalovaného, že porady s klientom mali veľký a prínosný vplyv na výsledok konania a tieto boli účelné v plnom rozsahu. Právny zástupca ale nekonkretizoval, v čom mali tieto porady veľký a prínosný vplyv na výsledok konania. S prihliadnutím na počet porád s klientom si okresný súd nevyžiadal stanovisko advokáta žalovaného, čo bolo ich obsahom, či mali vplyv na samotný priebeh konania, či ich výsledkom bola zmena taktiky vedenia sporu, či došlo k zmene postoja žalovaného. Len na základe týchto skutočností je možné vyhodnotiť účelnosť a dôvodnosť porady s advokátom. Sudkyňa neskúmala ich účelnosť a priznala žalovanému trovy právneho zastupovania za 7 uplatnených porád s advokátom len na základe ich vyčíslenia bez povinnosti preukázania ich účelnosti a nevyhnutnosti.

7. Napadnutým uznesením boli preto porušené v bode 1 uvedené práva sťažovateľky v dôsledku arbitrárneho postoja sudkyne ku skutkovému a právnomu stavu. Keďže sudkyňa ignorovala bez racionálnych dôvodov argumenty sťažovateľky uvedené v jej sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka, porušila jej právo na presvedčivé súdne rozhodnutie.

III.

Vyjadrenia účastníkov konania

8. Okresný súd vo svojom vyjadrení z 18. apríla 2024 uviedol, že výkon funkcie sudkyne, ktorá napadnuté uznesenie vydala, sa skončil 31. decembra 2023 odchodom do dôchodku, a preto jej vyjadrenie nepredložil. Preto si len dovoľil poukázať na jeho odôvodnenie napadnutého uznesenia.

9. Zúčastnenej osobe bolo ústavným súdom výzvou zo 16. apríla 2024 umožnené vyjadriť sa k ústavnej sťažnosti sťažovateľky, pričom toto procesné oprávnenie zúčastnená osoba nevyužila.

10. Výzvou ústavného súdu z 2. mája 2024 bolo sťažovateľke umožnené vyjadriť sa k vyjadreniu okresného súdu k jej ústavnej sťažnosti, pričom toto procesné oprávnenie sťažovateľka nevyužila.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Vychádzajúc aj z doktríny minimalizácie zásahov ústavného súdu do činnosti orgánov verejnej moci (m. m. IV. ÚS 303/04, III. ÚS 770/2016), ústavný súd vo svojej ustálenej judikatúre opakovane pripomína, že rozhodovanie všeobecného súdu o trovách konania ako o integrálnej súčasť súdneho konania je zásadne výsadou všeobecného súdu. V rámci tohto rozhodovania ide vždy o aplikáciu jednoduchého práva. Ústavný súd preto pri posudzovaní problematiky trov konania, t. j. problematiky vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickej povahy, postupuje nanajvýš zdržanlivo a k zrušeniu výroku o trovách konania pristupuje iba výnimočne, napr. keď zistí, že došlo k porušeniu práva na súdnu ochranu (spravodlivý proces) extrémnym spôsobom alebo že bolo zasiahnuté aj iné právo (porovnaj m. m. II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011). Inak povedané, problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení aplikovateľného právneho predpisu, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (m. m. I. ÚS 40/2012, I. ÚS 630/2017).

12. Pojem svojvôle možno interpretovať na prípady, keď orgán verejnej moci urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu a inú právnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 533/2016). O svojvôli (arbitrárnosti) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu orgánom verejnej moci by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (III. ÚS 264/05, ZNaU 100/2005).

13. Ústavný súd sa oboznámil s napadnutým uznesením okresného súdu, aby v kontexte jeho obsahu vyhodnotil obsah námietok prezentovaných sťažovateľkou v ústavnej sťažnosti. Zároveň ústavný súd posúdil zlučiteľnosť obsahu napadnutého uznesenia s limitmi v bode 1 označených článkov ústavy a dohovoru, ktorých porušenie sa namieta.

14. V relevantnej časti odôvodnenia napadnutého uznesenia sudkyňa uviedla, že potrebu uskutočniť poradu strany sporu so svojím právnym zástupcom je výlučne vecou dotknutej strany sporu. Ak je to potrebné (z hľadiska procesnej stratégie alebo pre informatívne účely), je na mieste, aby právny zástupca poskytol strane sporu daný úkon právnej služby. Ako inak, ak nie prostredníctvom porady, má právny zástupca efektívne komunikovať priebeh sporu, resp. poskytnúť svojmu klientovi relevantné právne informácie. Neobstojí ani argument sťažovateľky, že žalovaný sa zúčastňoval všetkých pojednávaní. Sama sťažovateľka uvádza, že žalovaný je laik, t. j. bez právneho vzdelania. Práve porada s klientom bez ohľadu na jeho prítomnosť na pojednávaní je efektívnym nástrojom „zasvätenia“ žalovaného do celého konania s ohľadom na poskytnutie primeranej účinnosti pri voľbe ďalšej procesnej stratégie. Nie je ani vylúčené, že žalovaný disponuje argumentmi, ktorými by mohol dopomôcť svojmu právnemu zástupcovi pri právnej analýze týkajúcej sa odvolacieho či dovolacieho konania.

15. Sudkyňa tiež poznamenala, že ide o osem rokov trvajúci spor, pričom žalovaný ako osoba bez právneho vzdelania má právo na kvalifikované právne zastupovanie a s ním spojené poskytovanie právnych služieb. Ak to žalovaný požadoval, je na mieste, aby mu boli poskytnuté právne služby v želanom rozsahu, pričom sťažovateľka mala brať do úvahy, že v prípade neúspechu v konaní bude znášať náhradu nákladov žalovaného spojených s poskytovaním právnych služieb.

16. Sudkyňa sa nestotožnila ani s námietkou sťažovateľky v prípade porady s klientom z 5. júla 2017, ktorá sa uskutočnila v deň štátneho sviatku. Podľa sudkyne neexistuje zákonný zákaz, podľa ktorého by úkon právnej služby nemohol byť vykonaný aj počas štátneho sviatku. Ide o naplnenie zákonnej povinnosti právneho zástupcu, ktorá vyplýva z § 2 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, keď je advokát pri poskytovaní právnych služieb viazaný v medziach zákona príkazmi klienta. Sudkyňa preto nevidela problém v tom, že porada sa uskutočnila v deň štátneho sviatku. Zároveň sa sudkyňa tiež nestotožnila s argumentom žalobcu, podľa ktorého sa táto porada ani nemusela uskutočniť, pretože jej výsledkom zrejme malo byť podanie datované na 4. júla 2017. Preštudovaním spisového materiálu sudkyňa zistila, že dané podanie označené ako vyjadrenie k doplňujúcemu znaleckému posudku 6. júla 2017 bolo okresnému súdu osobne doručené. Sudkyňa preto nemala žiadne pochybnosti o neúčelnosti, resp. neuskutočnení daného úkonu právnej služby.

17. Sťažovateľka je toho názoru, že poskytnuté úkony právnych služieb – porady s klientom, ktoré boli súdu preukázané, nie sú odôvodnené a účelne vynaložené výdavky v spore, a teda nespĺňajú definíciu § 251 CSP, v dôsledku čoho náhrada za tieto úkony právnej služby nemala byť priznaná v rámci rozhodovania o výške trov konania.

18. Ústavný súd uvádza, že strana sporu, kvalifikovane zastúpená v konaní, ktorej bola priznaná náhrada trov konania, má štandardne preukázať vykonanie porád so svojim advokátom záznamami z ich vykonania. Z týchto záznamov má jednoznačne vyplývať, čo bolo predmetom danej porady klienta s advokátom za rešpektovania advokátskeho tajomstva a taktiky v danom spore tak, aby súd dokázal vyhodnotiť odôvodnenosť a účelnosť danej porady klienta s advokátom v zmysle § 251 CSP.

19. Túto štandardnú prax žalovaný „obišiel“ preukázaním porád svojou advokátkou prostredníctvom čestného vyhlásenia z 19. októbra 2021, ktoré bolo vyžiadané ústavným súdom. V ňom žalovaný a jeho advokátka čestne vyhlásili, že „v dňoch 12.06.2014. 24.10.2014. 24.08.2015. 26.06.2016. 05.07.2017. 27.03.2018. 18.01.2019. 15.08.2019 a 30.11.2020 sa uskutočnili v sídle advokátskej kancelárie mojej splnomocnenej právnej zástupkyne... právne porady medzi mnou a mojou splnomocnenou právnou zástupkyňou... Predmetom a hlavnou úlohou vyššie uvedených porád bola príprava na pojednávania, prebratie taktiky vedenia sporu a taktiky samotného pojednávania vo veci. Predmetom porád boli aj právne a skutkové rozbory skutočností, ktoré vychádzali v konaní najavo a na ktoré bolo potrebné reagovať. Zároveň súdu uvádzam, že v tomto prípade išlo o spor, ktorý bol veľmi náročný na právne posúdenie veci, v spore sa uskutočnilo veľké množstvo pojednávanií a samotný spor trval až do jeho právoplatného ukončenia dlhých deväť rokov. Na podklade uvedeného bolo nevyhnutné uskutočniť vyššie uvedené právne porady, reagovať na aktuálne dianie v spore, čo v konečnom dôsledku viedlo k môjmu úspechu vo veci...“.

20. Z napadnutého uznesenia vyplýva, že okrem všeobecných konštatovaní (body 14 a 15 tohto uznesenia) vo vzťahu ku kvalifikovanému zastúpeniu v súdnom konaní a z toho vyplývajúcej možnosti vykonať porady sa sudkyňa explicitne vyjadrila iba k porade vykonanej 5. júla 2017 (bod 16 tohto uznesenia). Z uvedeného vyplýva, že sudkyňa implicitne považovala uplatnené porady s klientom za odôvodnené a účelne vynaložené výdavky. Ústavnému súdu ale nie je zrejmé, ako k tomuto záveru sudkyňa dospela, keďže z daného čestného vyhlásenia nie je vôbec zrejmé, čo bolo konkrétne predmetom každej porady s klientom, keďže z neho vyplývajú len všeobecné floskuly. Ústavnému súdu sa javí, že sudkyňa považovala dané porady s klientom za odôvodnené a účelne vynaložené výdavky vzhľadom na obsah spisu, keď úkon právnej služby vykonaný po porade s klientom považovala za jej výsledok, z čoho sudkyňa nepriamo vyhodnotila obsah danej porady s klientom. Toto vyplýva aj zo samotného odôvodnenia napadnutého uznesenia, keď podľa sudkyne výsledok porady s klientom vykonanej 5. júla 2017 malo byť zrejme podanie, ktoré bolo okresnému súdu doručené 6. júla 2017. Takýto postup sudkyne ústavný súd považuje za neprípustný aktivizmus, pretože ide len o domnienky, o čom svedčí aj ňou použité slovné spojenie „malo byť zrejme“. Ako už ústavný súd uviedol, sám žalovaný bol povinný preukázať, čo konkrétne bolo obsahom ním uplatnených porád s jeho advokátkou, aby o tom nevznikla žiadna polemika.

21. Ústavný súd sa preto stotožňuje s konštatovaním sťažovateľky, že na základe skutočností uvedených v čestnom vyhlásení nie je možné vyhodnotiť účelnosť a dôvodnosť porád s klientom,

čo má za následok, že žalovaný nepreukázal ich účelnosť a dôvodnosť. Ak súd prizná strane sporu kvalifikovane zastúpenej v konaní, ktorej bola priznaná náhrada trov konania, trovy právneho zastúpenia za poradu s klientom na základe prílišných všeobecných formulácií uvedených v zázname o vykonaní porady alebo čestnom vyhlásení, poruší tým základné právo protistrany na súdnu ochranu čl. 46 ods. 1 ústavy a sekundárne aj základne právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

22. Ústavný súd teda konštatuje, že o výške trov právneho zastúpenia sudkyňa rozhodla arbitrárne (svojoľne), čo vyplynulo z jej nesprávnej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení CSP. Ide o takú závažnú procesnú vadu, ktorá mala vplyv na vecnú správnosť napadnutého uznesenia, a preto z ústavného hľadiska jej intenzita indikuje neakceptovateľnosť. Z tohto dôvodu ústavný súd rozhodol, že napadnutým uznesením došlo k porušeniu práv sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

23. Keďže ústavný súd rozhodol, že napadnutým uznesením došlo k porušeniu práv sťažovateľky zaručených čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, bolo potrebné v zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) rozhodnúť aj o zrušení napadnutého uznesenia a v záujme efektívnej ochrany práv sťažovateľky aj vrátiť vec v zmysle § 133 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde okresnému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu).

24. Po zrušení napadnutého uznesenia a vrátení veci na ďalšie konanie bude okresný súd povinný opätovne rozhodnúť o sťažnosti sťažovateľky proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka, pričom bude viazaný právnym názorom ústavného súdu vyjadreným v tomto náleze (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Okresný súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde), ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

V.

Trovy konania

25. Pri výpočte trov konania ústavný súd vychádzal z ustanovení vyhlášky. Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2023 zodpovedá sume 208,67 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky, ktorým je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok 2022, ktorá bola vo výške 1 252 eur). Sadzba za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý priznaný úkon právnej služby vykonaný v roku 2023 je v sume 12,52 eur (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky).

26. Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania pred ústavným súdom v celkovej sume 530,86 eur vrátane dane z pridanej hodnoty [ďalej len „DPH“ (ústavný súd považuje za preukázané, že právny zástupca sťažovateľky je platcom DPH)], a to za 2 úkony právnej pomoci vykonané v roku 2023, t. j. prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom [§ 13a ods. 1 písm. a) vyhlášky] a písomné podanie ústavnej sťažnosti [§ 13a ods. 1 písm. c) vyhlášky], dvakrát paušálnu náhradu hotových výdavkov v roku 2023 (bod 3 výroku tohto nálezu).

27. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. augusta 2024

Robert Šorl
predseda senátu